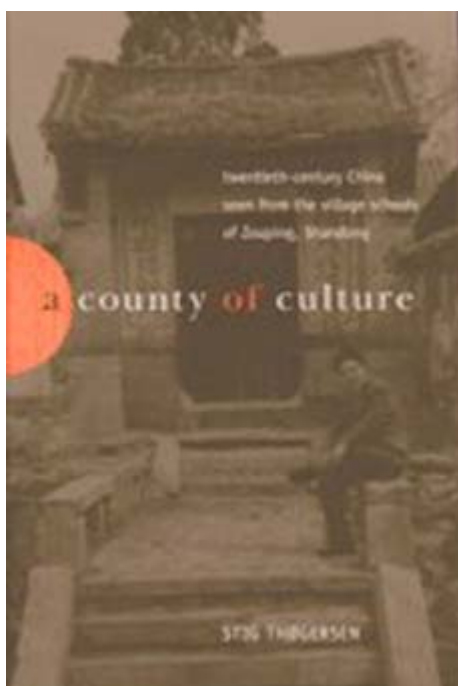

Kinesisk uddannelseshistorie i frøperspektiv

Med Stig Thøgersens forsvaret af sin afhandling om et helt århundredes uddannelsesreformer i Kina har Aarhus Universitet fået sin første doktor i Kina-studier

Stig Thøgersen: A County of Culture – Twentieth-Century China seen from the Village Schools of Zouping, Shandong. Ann Arbor, The University of Michigan Press, 2002. 310 s. US \$ 55.

Af Anne Katrine Skovenborg

Kina trådte ind i det 20. århundrede som et dybt svækket konfuciansk kejserrige og forlod århundredet som en socialistisk folkerepublik præget af politisk stabilitet og en markedsøkonomi i rivende udvikling. Den mellemliggende periode var selv efter det 20. århundredes målestok usædvanlig turbulent. Med det sidste kejserdynasti Qings fald i 1911 forlod man den statsform, der havde holdt sammen på Kina i mere end to årtusinder, men kejserstatens kollaps efterlod ingen klare svar på, hvad den skulle erstattes med. De fleste delte godt nok en drøm om at se kejserriget genfødt som en stærk og rig moderne stat. Men der var ingen konsensus om, hvordan drømmen skulle blive til virkelighed, og landet blev kastet ud i en dyb og lang-varig krise, hvor forskellige grupperinger kæmpede om at gennemtruffe netop deres politiske og sociale visioner. Mange af de politiske aktører så uddannelse som en af grundpillerne i den moderne statsbygning, hvorfor en reform af uddannelsessystemet blev betragtet som det oplagte startpunkt for en mere gennemgribende samfundsmæssig transformation. Som Stig Thøgersen formulere det:

"education reforms practically always expressed grand visions for China's future rather than just practical solutions to questions of transmitting knowledge, attitudes, and skills, and the field of education acquired heavy symbolic significance as an ideological showroom in which ideal images of citizens, communities, and even the nation were put on stage" (s. 5).

Og uddannelsesreformerne er da netop den linse, Stig Thøgersen har valgt at se det 20. århundredes historie igennem.

Uddannelsesreformer set fra Zouping Amt

Selvom skiftende magthavere havde ambitiøse planer for det kinesiske uddannelsessystem, blev planerne sjældent fuldt realiseret. Den nationale stat, der udstak reformernes juridiske og ideologiske retningslinjer, havde hverken kapacitet til at implementere eller finansiere dem i Kinas vidtstrakte landområder. Begge dele blev typisk overladt til de enkelte landsbyer, hvor lokale eliter fik ansvaret for og dermed indflydelse på driften af grundskoler og andre uddannelsesaktiviteter. Endelig var der selve landsbyboerne, som ikke nødvendigvis delte reformatorenes forestillinger om national frelse som uddannelsessystemets primære sigte. Det er her, Stig Thøgersens store interesse ligger: I det komplekse samspil mellem centrale reformatorens målsætninger, lokale eliters interesser og landbefolkningens normer og forventninger, der afgjorde de forskellige uddannelsesreformers skæbne.

Der er skrevet utallige værker om kinesisk uddannelseshistorie, men de fleste retter fokus mod det nationale niveau – mens berømte reformatorens tænkning og skiftende autoriteters programmerklæringer analyseres i detaljer, står der ikke meget om reformernes implementering på lokalt niveau. Dette hul i forskningen ønsker Stig Thøgersen med sit lokalstudium af Zouping at være med til at udfylde. Zouping er i dag et amt med knap 700.000 indbyggere, beliggende i det nordøstlige Kinas Shandongprovins. Som ved ethvert casestudium melder spørgsmålet om repræsentativitet sig her. Efter en diskussion af en række variabler som økonomisk niveau og social organisering konkluderes det, at der ikke er grund til at formode, at den lokale uddannelseshistorie i Zouping adskiller sig væsentligt fra udviklingen i andre monoetniske amter i Nordkina. Hvorfor netop Zouping Amt er udvalgt som genstand for undersøgelsen skriver forfatteren til gengæld ikke direkte. I indledningen præsenteres to prominente skikkelser fra Zoupings historie: Songdynastiets lærde Fan Zhongyan (989-1052), der dedikerede sit liv til studier af de konfucianske klassikere, og den sociale reformator

Liang Shuming, frontfigur i den såkaldte 'Rural Reconstruction Movement' (herefter RRM), som i 1930'erne lancerede en række vidtgående uddannelsesreformer i Zouping. De to har, sammen med et relativt højt uddannelsesniveau, været med til at forme befolkningens opfattelse af Zouping som et 'kulturamt' – heraf bogens titel. Men da lokalstudiets generaliserbarhed ligger Stig Thøgersen på sinde, begrundes dens særstatus som 'kulturamt' næppe valget af Zouping.

En mere sandsynlig forklaring finder man i et appendiks, hvor et usædvanlig rigt og tilgængeligt kildemateriale anføres som én af grundene til at vælge Zouping. Hvad der især adskiller Zouping fra andre kinesiske amter er ovennævnte RRM's materiale fra 1930'erne. Udover at publicere et tidsskrift, der beskæftigede sig med tidens uddannelsesmæssige problemstillinger, foretog RRM i 1935 en omfattende sociologisk undersøgelse af landbefolkningens uddannelsesniveau, der er en uhyre vigtig kilde for Stig Thøgersen. I appendikset gennemgås også bogens øvrige kildemateriale, der omfatter forskellige lokalhistoriske værker og en række gamle Zoupingborgeres udgivne erindringer. Endelig har forfatteren selv ad tre omgange foretaget i alt 90 interview i Zouping, både med kadre og lærere med et professionelt kendskab til uddannelsesområdet, og med privatpersoner om deres egne erfaringer med skolesystemet.

I analysen af Zoupings uddannelseshistorie har Stig Thøgersen valgt at fokusere dels på uddannelsesområdets status som bindeled mellem stat og lokal-samfund, dels på uddannelsernes funktion i forhold til det økonomiske liv. Den overordnede struktur er imidlertid kronologisk. Der lægges ud med en karakteristik af uddannelse under Qing-dynastiet, hvor skolegang i de traditionelle landsbyskoler 'sishu' var ensbetydende med streng disciplin og udenadslære af de konfucianske klassikere. Allerede under Qing-dynastiets sidste år lanceredes en række reformer i retning af nye, vestligt inspirerede skoletyper, og trods politisk turbulens blev der i den tidlige republikanske periode 1911-1931 etableret moderne skoler i de fleste af amtets landsbyer. I den sene republikanske periode blev Zouping gennem 1930'erne eksperimentarium for RRM's radikale reformforsøg, men eksperimenterne blev afbrudt af den japanske besættelse og efterfølgende kinesiske borgerkrig. Efter grundlæggelsen af Folkerepublikken i 1949 lagde den kommunistiske partistat ud med at fokusere på et højt akademisk niveau i skolerne, men fra slutningen af 1950'erne og frem til Maos død i 1976 blev uddannelsesinstitutionerne i stigende omfang ideologiske instrumenter i de tilbagevendende politiske kampanjer. Til slut behandles udviklingen gennem de sidste årtiers reformperiode og helt frem til midten af 1990'erne, hvor det endelig lykkedes Zouping Amt at sikre alle børn ni års skolegang.

Der er mange faldgruber at være opmærksom på, når man som vestlig forsker beskæftiger sig med Kina. En af dem består i ukritisk at overtage den officielle kinesi-

ske strukturering af landets historie, der opererer med skarpe skel mellem udviklingen under kejsertiden (frem til 1912), republikken (1912 - 1949) og folkerepublikken (1949 - i dag). Selvom bogen i sin kapitelopdeling følger den gængse periodisering baseret på det nationale niveau politiske omvæltninger, formår Stig Thøgersen i sine analyser at trække de lange linjer hen over de politiske brud. Fx opfattede den tidlige republik reformatorer etableringen af et moderne skolesystem som et gennemgribende opgør med kejsertidens traditionelle uddannelse. Hvor et af den traditionelle uddannelses hovedmål var at socialisere eleverne ind i den hierarkiske, konfucianske samfundsorden, skulle undervisningen i de nye skoler tage udgangspunkt i vestligt inspirerede principper om videnskab og rationalitet, og eleverne skulle gøres til fortrop i opbygningen af et rigt og stærkt Kina. Selvom de moderne skoler nåede en vis udbredelse i 1920'erne og 30'erne, eksisterede de imidlertid side om side med de traditionelle 'sishu'-skoler, og i praksis var det ifølge Stig Thøgersen ofte vanskeligt at skelne de to skoletyper fra hinanden. Det markante brud i det centrale niveau uddannelsesideologi er set fra lokalt perspektiv blødt meget op.

Bag om den officielle kinesiske historieskrivning

Noget tilsvarende gør sig gældende i den tidlige folke-republikks historie. Efter sejren i 1949 var kommunisterne ikke sene til at udråde uddannelse under republikken som et feudalt, fascistisk og udemokratisk system, man måtte tage størst mulig afstand fra. Ikke desto mindre sporer Stig Thøgersen en høj grad af kontinuitet mellem republikken og folkerepublikkens uddannelsessystemer. Den nye partistats topprioritet var hurtigst muligt at få uddannet et korps af kadre, teknikere og faglærte arbejdere, der kunne genopbygge det krigshærgede Kina, og det gjorde man bedst ved at bygge videre på den eksisterende struktur af moderne, republikanske skoler. Det konkluderes, at den højroastede retorik til trods var det eneste regulære brud med de republikanske skoler, at lærebøgernes ideologiske indhold var ændret.

Forklaringen på denne ofte oversete kontinuitet finder Stig Thøgersen primært i de personer, der gennemlevede de forskellige historiske perioder. Forfatteren har en god pointe, når han gør opmærksom på, at modsat jord og anden fast ejendom er viden indlejret i mennesker og kan ikke umiddelbart omfordeles af nye, politiske magthavere. Da republikkens reformatorer skulle rekruttere lærere til de nye, moderne skoler var de nødt til at gøre brug af tidligere 'sishu'-lærere, der på trods af nye lærebøger i vidt omfang videreførte den klassiske uddannelsestradition i deres undervisning. Tilsvarende var den kommunistiske partistat i de tidlige 1950'ere nødt til at samarbejde med republikkens lærere og lokale eliter uafhængig af klassebaggrund, da de pågældende grupper var de eneste med et tilstrækkeligt højt uddannelsesniveau til at medvirke i etableringen af et effektivt skolesystem.

En anden potentiel faldgrube i kinesisk historiografi er at benytte traditionen som standardforklaring på, hvorfor kineserne tænker og handler, som de gør. Logikken synes at være, at da mange traditioner i Kina har rødder flere tusinde år tilbage, er de traditionelle handlingsmønstre nærmest umulige at røkke ved. Den traditionelle kultur kommer til at fremstå som en uforanderlig essens, der determinerer det kinesiske folks adfærd. Stig Thøgersen frakender ingenlunde traditionen en rolle i udviklingen. Men i stedet for at se kineserne som marionetter for en årtusindlang tradition, opfatter han dem som aktive medspillere på den historiske scene, der på baggrund af egne livserfaringer agerer i forhold til eksisterende muligheder og begrænsninger.

Livsstrategier i et turbulent århundrede

Et godt eksempel er analysen af de traditionelle 'sishu'-skolers sejlivethed. I 1930'erne blev Zouping som nævnt genstand for RRM's vidtgående uddannelsesmæssige reformtiltag. På det pædagogiske område var målet at erstatte de traditionelle skolers udenadslære og kadedisciplin med en undervisningsform, hvor man opfordrede til diskussion af pensum og satte det naturlige, legende barn i centrum. Japanernes indtog i Kina i 1937 satte brat en stopper for reformerne, og i de følgende år etablerede mange landsbyer straks igen traditionelle 'sishu'-skoler med stor opbakning fra både elever og forældre. En oplagt tolkning ville være, at RRM's moderne skoler var blevet trukket ned over hovedet på en landbefolkning, der var så dybt forankret i den traditionelle undervisnings værdier, at man modsatte sig enhver form for forandring. Så snart statsmagtens kontrol svækkedes, dukkede den traditionelle undervisning op til overfladen igen. Men faktisk havde RRM's skoler været temmelig populære i 1930'erne, hvor de af mange forældre blev foretrukket frem for 'sishu'-skolerne. Det var godt nok sjældent den pædagogiske nytænkning, der tiltrak forældrene, men man så i de moderne skoler en mulig vej for sine børn ud af landsbyen til en prestigefuld karriere i de større byers moderne Kina. Med den usikre tilstand, den japanske besættelse og den efterfølgende borgerkrig bragte landet i, mistede man tiltroen til statens løfter om et nyt, moderne Kina, og dermed til de muligheder for socialt avancement, man ellers havde knyttet til de moderne skoler. Under krig og kaos var den sikre vej at sende sine børn i 'sishu', hvor man af erfaring vidste, at de kunne opnå nogle grundlæggende, akademiske færdigheder.

Konklusioner som denne drager Stig Thøgersen primært på grundlag af sine interview med tidligere lærere, lærere og elever i Zouping. Interviewene bliver også anvendt i en lang række små livshistorier, der fra 1930'erne og frem er et vigtigt element i skildringen af uddannelseshistorien. Sammenkoblingen af de overordnede udviklingstræk med personlige skæbner gør fremstillingen mere levende og illustrerer samtidig på en helt konkret måde, hvordan landsbyboerens adfærd har påvirket udmøntningen af de forskellige reformtiltag. Ofte har reformatorer i undren og frustration over

reformernes ringe succes i landområderne stemplet landbefolkningen som forstokket eller tilbagestående, men gennem livshistorierne får man et godt indblik i motiverne bag landsbyboernes reaktioner.

Et af de nyeste eksempler stammer fra 1990'erne, hvor de centrale myndigheder har indset, at man i det 21. århundredes vidensøkonomi vil få brug for nye kompetencer som fleksibilitet, kreativitet og initiativ – kompetencer, som ikke just fremelskes af det eksisterende uddannelsessystems fokus på udenadslære og streng disciplin. Men de forsøg, man har gjort på at udbrede en ny pædagogisk praksis, har haft vanskeligt ved at slå igennem. For at belyse problematikken beretter Stig Thøgersen om en pige fra Zouping, der havde haft en usædvanlig progressiv engelsklærer. Læreren havde som noget nyt brugt sin energi på at få eleverne til faktisk at tale sproget. Den færdighed fik pigen ringe glæde af, da hun ved universiteternes adgangseksamen blev testet i løsevne engelske gloser og grammatiske regler. Hun dumpede i engelsk, og blev dermed afskåret fra den uhyre prestigefyldte mulighed for at komme på universitetet. Med den type erfaringer kan man ikke undre sig over, at landbefolkningen møder pædagogiske reformforsøg med en udbredt skepsis.

Et vigtigt bidrag til dansk og international Kinaforskning

Stig Thøgersen er i udpræget grad empiriker, og bredere teoretiske perspektiver er sjældne i fremstillingen. Det indebærer, at de enkelte steder, hvor der faktisk inddrages teori – fx diskuterer bogens første kapitel Ernst Gellners teori om uddannelse i før-moderne samfund set i relation til Kina – kommer det til at virke en smule tilfældigt. Mens der ikke er de store teoretiske indsigter at hente i bogen, forekommer det empiriske grundlag til gengæld uhyre solidt. Kombinationen af kvantitative undersøgelser (fx statistikker over uddannelsernes udbredelse) og kvalitative undersøgelser (fx interview) fungerer godt, og forfatterens konklusioner virker troværdige. Sproget er let og flydende, og fremstillingen glimrer ved fraværet af de tunge og indforståede formuleringer, der ellers ofte præger akademiske værker. Afhandlingen er skrevet på engelsk, hvilket nok vil skræmme det bredere danske publikum væk, men til gengæld er det en helt nødvendig forudsætning for at nå ud til en tilstrækkelig stor kreds af fagfolk.

A County of Culture har en tendens til at ville dække nærmest samtlige aspekter af Zoupings uddannelseshistorie, hvilket på samme tid er en styrke og en svaghed. Den store detaljerighed er imponerende, men er man ikke ekspert i kinesisk uddannelseshistorie, kan man godt fare vild i oplysningerne om hvor store beløb der blev brugt på mellemskoler i slutningen af 1920'erne, eller præcis hvor mange grundskoler der eksisterede i de forskellige byer i 1954. Bogens fokus er ikke altid helt skarpt, hvilket måske også er baggrunden for den lidt misvisende undertitel "Twentieth-century China seen from the Village Schools of Zouping, Shandong". Selvom landsbyskolerne spiller en vigtig

rolle i bogen, handler den faktisk lige så meget om mellemskolerne i amtets større byer, uddannelse af lærere i amtshovedstaden, pædagogiske eksperimenter udført på særlige nøgleskoler mm.

Men det rækker ikke ved, at *A County of Culture* er et fremragende værk, der kan anbefales til enhver, der interesserer sig for enten kinesisk historie eller uddannelsesområdet generelt. Med lokalstudietilgangen lægger Stig Thøgersen et nyt og spændende perspektiv på Kinas uddannelseshistorie og får undervejs gjort op med en række vante forestillinger i den eksisterende kinesiske historieskrivning. Afhandlingen er præget af saglighed og grundighed, og det fremgår klart, at forfatteren har en stor viden på området. Stig Thøgersen har længe beskæftiget sig med udviklingen i Kinas landområder, været på feltstudier i landet utallige gange og taler selv flydende kinesisk. Med sin doktorafhandling har han på glimrende vis formidlet resultaterne af mange års forskning i Zoupings uddannelseshistorie og dermed leveret et vigtigt bidrag til både den danske og internationale kinaforskning.

Anne Katrine Skovenborg er exam.art. i etnografi og cand.mag. i kinesisk og historie.